

Telt elke mening?

Tekst: Justin Waerts

Beeld: Sitnie

De Nederlander is in paniek. Tenminste, zo lijkt het. We slaan om ons heen, we blaffen en schreeuwen en brullen en tieren. Of feesten er op los. Alsof ons leven ervan afhangt.

We worden namelijk geconfronteerd met grootse vragen die een aantal jaren geleden nog niet aan de orde waren, die als projectielen naar ons hoofd worden geslingerd. Lange tijd hebben we ze genegeerd, maar nu lijken die vragen echt onze vertrouwde leventjes te bedreigen. Het zijn vragen als: wat is er overgebleven van onze tolerante en multiculturele samenleving? Vegen we de brokstukken bijeen, of is het multiculturele project echt een sprookje geweest? En is er überhaupt nog hoop, aangezien we over vijftig jaar misschien niet eens meer bestaan? Als we niet snel iets doen aan de opwarming van de aarde, zal Nederland binnen de kortste tijd onder water staan.

De veilige zeepbel die de Nederlander lange tijd heeft omringd lijkt voorgoed te zijn gebarsten. We worden verzocht mee te denken in de zoektocht naar een nieuwe invulling van de Hollandse identiteit. Onze maatschappij wordt binnenstebuiten gekeerd, en de burger heeft medezeggenschap in het ontwerp van de toekomst. Want samenleven is samenwerken, zo wordt er gezegd. Ieder heeft het recht om zijn stem te laten horen. En wanneer men geen gebruik maakt van dit recht, mag er ook niet worden geklaagd. Dus wees een actieve en mondige burger!

Gevolg: nog meer geblaf en geschreeuw, nog meer wild gezwaai met de armen. En er wordt dubbel zo hard gefeest.

Want de vragen worden in snel tempo op ons afgevuurd. Men verwacht dat we overal *iets van vinden*. Iedereen heeft een mening, ook dat wordt gezegd. En wanneer we deze niet laten horen hebben we pech. Dan hebben we onze kansen verspeeld en mogen we achteraf niet klagen.

Sindsdien wordt Nederland overspoeld door een tsunami van zestien miljoen uitgesproken meningen. En die meningen mogen we op elk moment loslaten. In kranten en journaals, op televisie en internet, in het café op de hoek; overal vinden enquêtes en opiniepeilingen plaats. *Vindt u dat de Koran verboden moet worden? Vindt u dat het Nederlandse leger zich moet terugtrekken uit Uruzgan? Wat vindt u van het slachten van dieren?* Vinden, vinden, vinden – we lijken overal *iets van te moeten vinden*. Van beslissingen die in de Tweede Kamer worden gemaakt tot de winnaars van *Dancing on Ice*. En uiteraard maken we gretig gebruik van dit recht; we zijn tenslotte Nederlanders, we staan erom bekend dat we direct onze mond opendoen. Helemaal wanneer het gratis is.

Maar moet men altijd en overal laten horen wat men denkt en vindt? Natuurlijk is onze mondigheid een talent dat we de laatste vijftig jaar goed hebben ontwikkeld. Maar hebben we wel de nodige kennis om op een objectieve manier over elk onderwerp mee te praten? Objectiviteit is namelijk ver te zoeken in onze huidige samenleving. Alles is subjectief geworden.

Kijk maar naar de vele discussieprogramma's die via de televisie onze huiskamers vullen. We zijn verzot geraakt op discussiëren. Correctie: Nederlanders zijn niet dol op discussiëren, we zijn verzot geraakt op praten. Luid en duidelijk. Discussiëren kun je het niet noemen, laat staan *debatteren*. Dat laatste vereist namelijk dat men naar zijn of haar gesprekspartner luistert. En ik betwijfel ten zeerste of wij goed kunnen luisteren. We horen vooral onszelf graag praten.

Nee, die televisieprogramma's lijken eerder op theekransjes, waarin brullende praatjesmakers hun woorden aan de ander proberen te verkopen alsof het diamanten zijn. Maar een goed inhoudelijk gesprek is vaak ver te zoeken. Alles is doordrenkt van eigen meningen.

Gordon doet het met Wouter Bos, Wouter doet het met Sugar Lee Hooper, en Sugar Lee laat Bram Moszkowicz weten wat ze van de zaak Holleeder vindt. Ik vraag me soms af of de kijker er nog toe doet. En van de presentatoren (voorheen: gespreksleiders) hoeft men ook niet meer te verwachten dat ze het gesprek inhoudelijk sturen.

Wat hebben al die tafelgasten eigenlijk te zeggen over andermans werk? Wat kan Gerard Joling inhoudelijk bijdragen aan de beslissingen die premier Balkenende moet maken? Hij kan zijn mening geven, dat is waar. En hij zal zeker niet twijfelen om gebruik te maken van deze vrijheid.

Joling en Balkenende zijn uiteraard extreme voorbeelden, daar ben ik me van bewust. Het is slechts een voorbeeld voor iets dat veelal in de media gebeurt: bekende koppen worden in tal van programma's uitgenodigd om hun mening op tafel te leggen, als voorvechters van het vrije woord. En wanneer de uitgenodigde gast niet bekend is bij het grote publiek, dan wordt hij binnen de kortste keren gebombardeerd tot spreekbuis van zijn generatie, overtuiging of geloof. Of afgezworen geloof, in het geval van Ehsan Jami. In plaats van de sprekers te behandelen als individuen, worden ze geportretteerd als dé representatie van *iets* – of het nu om een deskundige gaat, of een politicus, een extremistische moslim of gewoon een asociale eikel. Elke mening telt als een feit, maar elke mening vult de lucht met een monoloog. Het maakt niet uit waar je vandaan komt. Of welke achtergrond je hebt. Als je maar *iets* te zeggen hebt over het onderwerp. Hoe botter de uitspraak, des te beter. En als je mazzel hebt, wordt je op datzelfde moment omgetoverd tot *celebrity*. Voor het je weet wordt je uitgenodigd voor elke discussieprogramma op de Nederlandse televisie. Voor je het weet draai je mee in de molen van onze populaire *sterrencultuur*.

Begrijp me niet verkeerd, dit is geen pleidooi om een aantal mensen de mond snoeren. Ik schrijf deze tekst echter als oproep voor meer nuancering en objectiviteit binnen het vormen van meningen. En ja, het is *mijn* mening, dus ook ik ben een onderdeel in de ruis die de vele debatten veroorzaken. Maar ik hoop ergens in deze tekst een pleidooi te houden voor de twijfel, voor meer wikken en wegen. Want waar halen we tegenwoordig onze informatie vandaan? Is er tegenwoordig nog een verschil tussen kennis en een grote bek?

Het verlies van neutraliteit is constant aanwezig. We zien overal eigen meningen, soms niet eens bewust uitgesproken. Neem bijvoorbeeld de nieuwsuitzendingen op televisie: het lijkt vanzelfsprekend geworden dat nieuwslezers laten zien wat ze van hun eigen items vinden. Niet alleen de koppels van Editie NL houden gezellige onderonsjes, ook het journaal van de publieke omroep is niet gespaard gebleven van subjectieve berichtgeving. We horen steeds vaker dat nieuwslezers iets mompelen,

of ze plaatsen een relativerende opmerking bij een nieuwsbericht. Soms worden er zelfs leuke bruggetjes verzonnen naar het volgende onderwerpen. Neutraal en objectief nieuws is voor de gemiddelde Nederlander blijkbaar te saai. Of te stijf. Of niet gezellig genoeg. Waarom zou deze trend anders zijn ontstaan? 'Doe toch effe normaal', zeggen de Nederlandse kijkers, terwijl ze tijdens het avondeten naar aanslagen in Irak kijken. *Normaal* betekent in dit geval: zo voorgekauwd en duidelijk mogelijk. In *ver – staan – baar – Ne – der – lands*. Het moet zonder enige moeite consumeerbaar zijn. En gemakkelijk verteerbaar, zoals het late journaal op 3, waarin het belangrijkste nieuws in één minuut voorbijraast. Een stroboscoop is er niets bij. Het nieuws moet blijkbaar een onmiddellijk bruikbare functie in het leven van dat moment vervullen, anders is het nutteloos. 'En kan het nieuws niet wat vrolijker?' gaan de kijkers verder. 'Er is al ellende genoeg'.

Hoe vrolijk wil de Nederlander het hebben? Moet Philip Freriks een clownneus opzetten wanneer hij aankondigt dat er sjiieten op een markt in Bagdad zijn gedood? Sinds wanneer moet de kijker vrolijk worden van het journaal? Nieuws blijft nieuws, hoe je het ook draait of keert. Die sjiieten komen niet terug tot leven omdat het NOS – journaal haar berichtgeving in een aangename vorm giet. De wil om alles voor iedereen *begrijpelijker* of *duidelijker* te maken, zorgt voor een tendens waarin de meest ingewikkelde problemen direct benoembaar en categoriseerbaar moeten zijn. Dit is onzin.

Maar het frustrerende is vooral: kijkers die niet willen meevaren op de golven van gezelligheid vallen buiten de Hollandse stoomboot. Want wanneer je niet meedoet, wanneer je niet *normaal* doet, hoor je er niet helemaal bij.

Wordt iedereen verplicht om mee te doen met die Hollandse gezelligheid? Zo ja, is deze houding dan niet gevaarlijk? Want in eerste instantie dringt de vraag zich op: is er in de Nederlandse samenleving eigenlijk wel plaats voor mensen die anders denken? Voor mensen die in onze ogen *ongezellig* doen? Kijk naar het integratie – examen, of de Rotterdamse 'Burgerschapscade', die vorig jaar werd geïntroduceerd: allochtone nieuwkomers moeten zich ergens aan aanpassen, en hiervoor worden regels opgesteld. Maar wat is de inhoud van die regels? Het komt voornamelijk op neer op *respect*, op een *respectvolle* houding tegenover homo's, wietgebruik of het Koningshuis. Maar wordt er dan van nieuwkomers verwacht dat ze zonder protest direct meedansen met de Gay Parade?

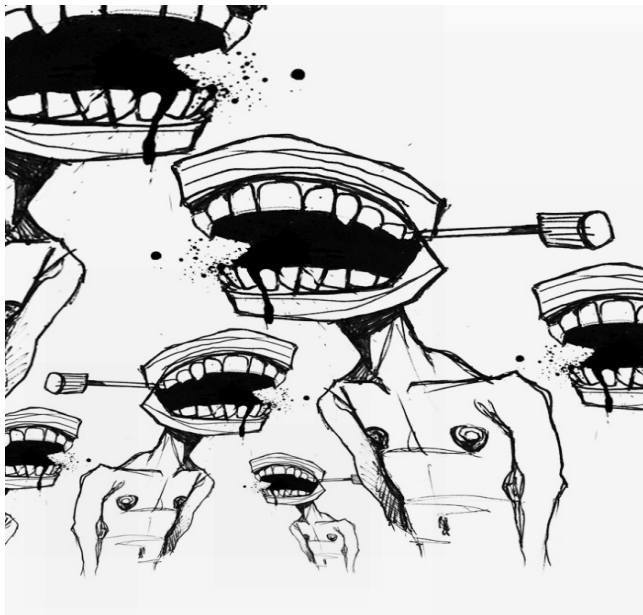
Eén antwoord wordt vaak gegeven: ze moeten zich aanpassen. Aan wat precies? Aan ons – dé Nederlanders. Ze moeten de taal kennen, andermans seksuele keuzes tolereren, leren hoe ze hun kinderen moeten opvoeden, weten wat het verschil is tussen satire en beledigen, en ze moeten het volkslied kunnen meezingen. Kortom: ze moeten net zo zijn als wij. Maar proberen we de ander hierdoor juist niet meer en meer te controleren? Nieuwelingen mogen blijkbaar in onze ogen niet zomaar doen wat ze willen. Of wel? Ze moeten meedoen en meedraaien volgens de maatstaven van onze Hollandse gezelligheid. Anders verpesten ze het feest.

En ten tweede: hoe komt het dat wij zo zeker houding kunnen aannemen? Wat weten wij *echt*? Wanneer in de media de scheidslijn tussen objectieve en subjectieve meningen constant vervaagd, op welk moment kunnen wij dan zeker zijn van onze zaak? Joris Luyendijk liet de journalistieke kant van dit probleem al zien in zijn boek *'Het zijn net mensen'*, waarin hij de moeilijkheid beschrijft waarop journalisten tot objectieve berichtgeving komen. Wij – kijkers en lezers – consumeren die subjectieve beelden en teksten. We slikken het – misschien niet helemaal als zoete koek, maar op den duur wordt ook voor de kritische kijker en lezer de scheidslijn tussen waarheid en fictie vaag. En hoe meer we die bij elkaar geraapte informatie doorgeven aan anderen, hoe verder deze verwijderd raakt van elke vorm van waarheid. Het is nergens meer op gebaseerd, het heeft geen fundament. We kunnen

slechts roepen dat we het ergens hebben gelezen. Of dat een BN'er het op televisie heeft gezegd. En dat het dus waar moet zijn.

En de derde opmerking is: mijn vrees voor Nederlandse onverschilligheid ten opzichte van de maatschappij waarin we leven wordt met de dag groter. Dit lijkt in eerste instantie paradoxaal met al die bevlogen meningen die worden geuit. Maar hoe harder we roepen, hoe ongeloofwaardiger onze meningen klinken. Want wat is echt en wat is nep? Maar vooral: wat is nog écht belangrijk? Zijn we nog écht verbonden met de dingen die er in de buitenwereld gebeuren, in de wereld die zich buiten de grens van ons eigen denken afspeelt? Het lijkt erop dat we van momentopname naar momentopname hoppen, dat we af en toe uit onze glazen stolp naar buiten durven treden, zodat we in de publieke ruimte met onze mening kunnen zwaaien, om vervolgens weer vliegensvlug terug te keren naar de veiligheid van onze individuele koepels. In die vluchtige ontmoetingen met de buitenwereld wisselen we constant van nieuwe idealen, we springen van de ene politieke partij over naar de andere, de ene trend volgt de andere razendsnel op. Het ene moment doen we mee met de 07.07.07 – concerten in Amsterdam, om vervolgens de organisatie te beschuldigen van energieverpilling. We vormen meningen in hoog tempo. Via enquêtes en opiniepeilingen worden dagelijks standpunten ingenomen, conclusies getrokken. Er wordt gevraagd om partij te kiezen, om ergens voor of tegen te zijn. Als we eenmaal hebben gekozen, hebben we altijd nog de vrijheid om dezelfde minuut het tegenovergestelde te denken. Maar als we sterk genoeg zijn om niet compleet te worden lamgeslagen door de hoeveelheid informatie, wanneer kunnen we dan zeggen dat we iets *echt* weten? Wordt het niet eens tijd voor wat meer bescheidenheid? Voor logisch en kalm redeneren? Voor studie? Ik denk dat we een stapje terug moeten zetten uit die volkshysterie, en wat meer moeten durven twijfelen. Niet alleen aan elkaar, zoals we op dit moment doen, maar vooral ook aan onszelf.

Niet iedereen hoeft mee te doen met het feest van Koninginnedag.

De zogenaamde Nederlandse betrokkenheid dreigt om te slaan in een afstandelijke houding tegenover de wereld, hoewel ik geloof dat dit niet bewust gebeurt. Maar het gebeurt wel. Onze mondigheid dreigt te verzanden in ongeloofwaardigheid. We zijn ons gevoel met de realiteit stilaan aan het verliezen. We zijn slechts *talking heads*; we praten en praten, maar richten onszelf

tegelijkertijd ten gronde, omdat we elkaar niet meer verstaan. Is dit soms de keerzijde van de Verlichting, waarover Horkheimer en Adorno spraken in hun *Dialektik der Aufklärung*? Is dit de schaduwkant van de westerse beschaving, waarmee wij – als vrijgevochten en geëmancipeerde Nederlanders – als eerst te maken krijgen?

We zijn gewend geraakt aan de vastgeroeste taal van ons eigen denken, aan de klank van onze eigen woorden, die door het ontbreken van elk fundament steeds leger en abstracter is geworden. We hebben niet alleen afstand genomen van de werkelijkheid, maar ook van elke vorm van niet – Nederlands denken. We gaan helemaal op in de Nederlandse massa, waardoor de kloof met het andere dan onszelf steeds groter wordt. We staan enkel nog schuimbekkend naar elkaar te zwaaien met onze meningen, schreeuwend om aandacht, bang om te verliezen waar we zo lang voor hebben gestreden, namelijk onze mondigheid. Alhoewel ik betwijfel of onze vrijheid van meningsuiting echt gevaar loopt, zoals Theodor Holman vaak beweerd. Misschien is dit zo, maar wat me meer zorgen baart is het totalitaire karakter van onze *gezellige* samenleving. Deze allesoverheersende sfeer kan voor extreme tegenreacties van minderheden zorgen, die zich onderdrukt voelen door dat totalitaire systeem. Wordt het dan niet eens tijd om te beseffen dat we dit zelf veroorzaken? Wordt het niet eens tijd dat we gebruik maken van de stilte, zodat we tijd hebben om te twijfelen? Wat is er überhaupt mis met twijfelen?

Ik ben benieuwd wanneer het geblaf en geschreeuw, het wild gezwaai en gefeest, wat rustiger vormen begint aan te nemen. Ik ben benieuwd wanneer we tot rust komen.